

Lujo Brentano: Arbejdslønnens og Arbejdstidens Forhold til Arbejdsydelsen.

Anmeldt af

Marcus Rubin.

Der er nylig udkommen anden Udgave af Brentanos »Über das Verhältnis von Arbeitslohn und Arbeitszeit zur Arbeitsleistung« (Leipzig. 1893. 103. 8^o). Skriftet fremkom i Midten af 70'erne som Lejligheds-skrift, og det har beholdt sin pjeceagtige Karakter. Dette vil, med Hensyn til Skriftets Indhold, sige, at det antyder, men ikke udtømmer, at det berører mere end fuldt behandler Spørgsmaalene. Det er af apologetisk Art. Med megen Veltalenhed og megen Varme søger det at godtgøre, at naar man i Tyskland modsætter sig Arbejdslønnens Forhøjelse og Arbejdstidens Nedsættelse, fordi Produktionsomkostningerne derved ville stige og Evnen til at konkurrere med Udlandet vil formindskes, da beror denne Opfattelse paa Vankundighed. Man behøver ikke at frygte Tilbagegang i Produktionen, svigtende Evne i Kapløbet mellem Nationerne, ved at øge Arbejdernes Løn og mindske deres Arbejdstid. Tværtimod. Erfaringerne fra de

sidste 100 Aars socialøkonomiske Lovgivning og praktiske Arbejderpolitik vise, at der er fulgt forhøjet Produktionsevne med de nævnte Begunstigelser for Arbejderne. Hvor Arbejdslønnen er højest, Arbejdstiden ringest, ere Produktionsomkostningerne pr. Styk lavest, fordi Arbejderne blive i Stand til at præstere mere. Den intelligente, vel stillede Arbejder udretter i den begrænsede Tid, han er ved Arbejdet, saameget mere end den slet lønnede, daarligt udviklede, overanstrengte Arbejder, at Ydelsen pr. Dag bliver langt større hist end her, og at der for Arbejdsgiveren vindes ved at have med de dyrere lønnede og i kortere Tid arbejdende Medhjælpere at gøre. Dette belyses ved Rækker af Exempler fra forskellige Tider og Lande (og ligeledes de nyeste amerikanske Undersøgelser, ogsaa refererede i nærv. Tidsskr., bestyrke det). Produktionsomkostningerne ere forholdsvis mindst i Amerika, saa følger England, dernæst det øvrige Europa, alt i Forhold til, hvor Arbejdsløn og Arbejdstid mest ere i Arbejdernes direkte Favør.

Det er imidlertid ikke Forfatterens Mening, at en kortvarig, forbigaaende Bedring i Arbejdernes Stilling strax skaber mere Arbejde; den kan tværtimod overfor Arbejderstanden skabe et vist Umaadehold og skade baade Produktionen og Menneskene (saaledes som f. Ex. Svindelperioden i 70erne gjorde det i alle Stænder). Det er heller ikke Meningen, at man hos meget lavtstaaende Folkeslag, hvor Massen af Befolkningen intet andet har for Øje end lige at forskaffe sig, hvad der er nødvendigt til at leve, vil opnaa Forbedringer ad den nævnte Vej — thi jo lettere Folkemassen her kan faa sit Elementarbehov tilfredsstillet, des mindre vil

den ogsaa bestille. Men Meningen er, at højere Løn og kortere Arbejdstid (indenfor rimelige Grænser) skaber en dygtigere Arbejderstand hos Kulturbefolkningerne; og dèr, hvor Arbejderbefolkningen staa højt, vil Arbejdsevnen være saameget større, at den forøgede Arbejdsydelse mere end dækker de forøgede Udlæg. Selv om imidlertid den forhøjede Arbejds løn ikke helt skulde blive dækket ved forøget Udbytte, vil det manglende dog opnaas ad anden Vej, saaledes at Landet med de velstillede Arbejdere dog tilsidst vil faa de mindste Produktionsomkostninger. Thi i et saadant Land er i det hele Intelligensen størst, Sporen til at gøre industrielle Opfindelser — netop for at undvære Arbejderen, hvis hans Arbejde skulde være forholdsvis dyrere end Konkurrencelandets — mest paa-trængende, og den derved fremkaldte større og mere udviklede Maskindrift, det mere fuldkomne tekniske Apparat gør derved Varerne paany billigere, og muliggør saa atter, ved den herved fremkaldte større Afsætning (bl. a. ogsaa til Arbejderne, der jo kan købe mere end i andre Lande), at tage Arbejderne paany i Tjeneste. Resultatet viser sig derfor altid tilsidst at blive det, at Forbedringerne i Arbejdernes Kaar indenfor en Produktion saa langt fra formindske denne, at den tværtimod stiger, dels absolut, dels pr. benyttet Arbejder.

— De Indvendinger, Læsningen af Brentanos Afhandling give Anledning til, staa først i Forbindelse med Skriftets advokatoriske Karakter. Selv et Spørgsmaal af saa uhyre Omfang maa naturligvis jævnlig nøjes med Behandling i en Parlaments- eller en Kongrestale, og man vil, set fra Synspunktet af de Fordringer, der kan stilles til et saadant Foredrag, betragte Brentanos

Fremstilling som overordentlig lærerig og grundig fra Indholdets, klar fra Formens Side. Men naar Brentanos Skrift, der oprindeligt var et Lejlighedsskrift, nu optrykkes paany med Tillæg og Udvidelser, maa man dog efter Forfatterens Navn og Spørgsmaalets Art stille noget større Fordringer. Der er altid noget irriterende ved paa videnskabelig Grund at møde disse Udklip af Statistica, Betænkninger, Fabrikantudtalelser etc., som have kunnet samles sammen af det uhyre Arsenal, der om ethvert Spørgsmaal nu staar til enhver Forskers Raadighed. Mere end paa et Ord- eller Tal-citat snart fra Amerika eller England, snart fra andre Lande, vilde man have følt sig overbevist ved en Godtgørelse af Teorien gennem en Fremstilling af Forholdene paa tysk Grund, hvor Forf. fører sin Kamp, f. Ex. ved en Sammenligning af Produktiviteten i de forskellige tyske Industrier med de forskellige Lønninger og Arbejdstider i disse eller — som Længdesnit — af Produktiviteten nu og før med Arbejdsløn og Arbejdstid nu og før. For at forklare, hvad vi mene med vor Indvending, skal vi anføre et af Forf.s Exempler fra den engelske Bomuldsindustri (hvilken han atter og atter kommer tilbage til):

Det engelske Bomuldsspinderi.

	Aarlig Garn- frembrin- gelse i 1000 Pd.	Antal Ar- bejdere i Spindierne	Garnfrem- bringelse pr. Arbejder (Pund)	Arbejds- omkostnin- ger pr. Pund	Gnstl. Aars- fortjeneste pr. Arbejder
1859—61 ...	910000	248000	3671	2,1 d	32 £ 10
1880—82 ...	1324900	240000	5520	1,9 -	44 - 4

Det engelske Bomuldsvæveri.

	Samlet Pro- duktion i Bomuldsvæver i 1000 Pd.	Antal Ar- bejdere i Væverierne	Ydelse pr. Arbejder (Pund)	Arbejdsom- kostninger pr. Pund	Gnstl. Aars- fortjeneste pr. Arbejder
1859—61 ...	650870	203000	3206	2,9 d	30 £ 15
1880—81 ...	993540	246000	4039	2,3 -	39 - -

Forfatteren læser nu ud af sine Tal, at trods en Stigning af Aarsindtægten pr. Arbejder fra 30 à 32 £ til 39 à 44 £ er Produktionen ialt steget enormt, Frembringelsen pr. Arbejder i høj Grad tiltaget, Arbejdsomkostningerne pr. Pund aftaget. Vi læse Tallene noget anderledes. Først træffer man en Tilvæxt i Arbejdsindtægt fra Tiden før 1860 til efter 1880 paa ca. 30 pCt. uden at vide, hvor reel denne Tilvæxt er, eftersom der intet er meddelt om de øvrige Varers Prisforandring i denne Tid; sikkert er det, at den reelle Stigning er meget mindre end 30 pCt. Dernæst ser man, at der (alle Tusinder udeladte) er en Stigning for Spinderi og Væveri tilsammen i Pund fra 1561 til 2318, af Arbejdere fra 451 til 486. I sidstnævnte Tilfælde altsaa omtrent Stagnation, i førstnævnte en Stigning af 50 pCt. Hvad betyder dette? Intet Menneske vil vel tro, at omtrent det samme Antal Arbejdere paa Grund af den, reelt set, ringe Stigning i Lønnen (i Løbet af over 20 Aar) har forøget sin Arbejdsdygtighed med 50 pCt. Nej, det betyder, at Maskinteknikens Udvikling har for det første skabt en Tilbagegang i Anvendelsen af Arbejdere i engelsk Bomuldsindustri i Forhold til Befolkningstallet (det her omhandlede Arbejderantal viser en Stigning af $7\frac{1}{2}$ pCt., men fra 1861 til 1881 steg Englands Folkemængde fra 20 til 26 Mill., d. e. med 30 pCt. eller 4 Gange den nysnævnte Tilvæxt), og dernæst, at selve den uhyre Fremgang overhovedet kun meget delvis kan sættes i Forbindelse med Arbejds lønsspørgsmaalet, paa Grund af den alt overvejende Betydning Maskintekniken har haft for den.

Der er sket en Forøgelse i Frembringelse pr. 1 Arbejder fra 3438 til 4780. Lad os nu tænke os, at

selve det, at Arbejderne have faaet forøget Løn, har gjort dem saa meget dygtigere — og det er jo i første Række det, Brentano taler om —, at de endog kunde præstere $\frac{1}{3}$ mere 1880 end 1860 (Lønforhøjelsen var 30 pCt.). I saa Fald vilde de i 1880 præstere 3985, men dette vilde give Arbejdsomkostninger pr. Pd. af 2,6 d, d. v. s. ikke en Nedgang, som nu, fra 2,5 til 2,1, men en Stigning til 2,6. Nedgangen skyldes altsaa Maskinerne, og om end Forf. naturligvis har Ret i, at den forøgede Arbejds løn sporer til mere udviklet Teknik for at modvirke Virkningerne af Lønforhøjelsen, kan det jo dog ikke være hans Alvor, at dette skulde kunne anføres direkte til Gunst for Lønforhøjelsen, ikke heller at det spiller nogen Rolle af Betydning overfor de andre Aarsager, der have fremkaldt Maskin- og Produktionsforbedringerne: den stadigt videregaaende Bestræbelse for Arbejdets Deling, den øgede mekaniske Snille, selve Kæderækken af Opfindelser og Forbedringer, hvor den ene leder til den anden, alt som Indsigt og Dygtighed stiger.

At det er Forbedringerne i Arbejdernes Kaar — hvad enten den ytrer sig i øget Løn eller mindsket Arbejde —, der gør Produktionsomkostningerne billigere, anse vi saaledes ikke for bevist, idet tværtimod de billigere Produktionsomkostninger formentlig ere fremkomne trods denne Forbedring, ved Teknikens Udvikling. Det er denne sidste, der tillader Lønforbedringerne, uden at Produktionen bliver for dyr i Konkurrencen. Jo bedre udviklede Produktionsmidler et Land har, des højere kan Arbejderne lønnes, uden at Landet bukker under i Konkurrencen, og da selve den højere Løn utvivlsomt spiller en Rolle til Tilveje-

bringelse af mere ihærdige, kraftige og intelligente Arbejdere, er dette en ny Frugt og ny Vinding for Produktionen af Landets fremragende Kulturplads og særlig dets fremragende Plads i teknisk Henseende.

Det synes derfor rimeligere at gøre følgende Betragtning gældende. Arbejderens Løn bør forøges, dels fordi han derved i og for sig kan leve et mere menneskeværdigt Liv, dels — efter nærværende Sammenhæng — fordi han derved kan præstere mere end før. Om han kan præstere saameget mere som Lønforhøjelsen andrager, kan naturligvis ikke vides paa Forhaand, men en betydelig Lønforhøjelse gør altid en Forøgelse i Produktionsomkostningerne sandsynlig, om end ikke en fuldt saa stor som selve Lønforhøjelsen andrager. Vejen til at konkurrere med de fremmeligere Lande er derfor ikke den, at holde lav Arbejds løn, thi det gør Arbejdernes Liv usselt og Arbejdet ringe, men at sørge for en udviklet Teknik. Jo billigere man ad denne Vej kan faa Produkterne, des billigere blive de ogsaa for Arbejderen, des mere reel Løn faar han selv med samme nominelle Løn, og des snarere kan man forhøje den nominelle Løn, eftersom den forøgede Udgift herved vil spille en forholdsvis mindre Rolle, overfor hvad der indvindes ved de tekniske Forbedringer.

Paa samme Maade med Hensyn til Arbejdstiden. Det er usandsynligt, at der for stærkt arbejdende Mennesker udrettes lige saa meget i den niende og tiende Time som i den ottende Time; forholdsvis er der altsaa et Krafttab ved Arbejde i de sene Timer. En Formindskelse af Arbejdstiden vil derfor give Arbejderen mere Fritid til aandelige Sysler o. l. og dog ikke betyde et Tab i Produktion, der svarer til

Timetabet, eftersom han arbejder mindre i de sidste Timer end i de forrige, og eftersom han nu vil arbejde bedre i Arbejdstimerne, da han har mere Hvile. Men trods alt er det det nærmestliggende, at der indtræder et Tab, der saa imidlertid i Konkurrencen opvejes ved det tekniske Fremskridt osv. som ovenfor.

Brentano bemærker, at Socialisterne have Uret i at forlange forkortet Arbejdstid af Hensyn til, at derved Flere ville faa Beskæftigelse, thi efter hans Teori vil jo den formindskede Arbejdstid mere end opvejes ved det bedre Arbejde og Ansporingen til forbedret Maskindrift. Vi anse det imidlertid, som sagt, for sandsynligt, at den formindskede Arbejdstid virkelig vil skaffe nogen ledig Plads. At Tabet i Arbejdstid i nogen Grad modvirkes af bedre Arbejde i den forkortede Arbejdstid etc., udelukker ikke, at Hullet ikke helt udfyldes; og de tekniske Forbedringer, der gøre mange Kræfter ledige i Faget, vilde i det væsentlige fremkomme ogsaa uden Arbejdstidens Forkortelse. Det forekommer os altsaa, at Socialisternes Motivering ingenlunde kan bortvises ad den Vej, Brentano er inde paa, og hvor han er glad ved i og for sig at kunne tage Afstand fra deres Præmisses. Hvilke øvrige Anskuelser man vil gøre gældende overfor den Betragtning, at en Mand ikke fuldt ud skal udnytte sin Arbejdskraft men give Plads for en anden, bliver en Ting for sig. —

Brentanos lille Skrift er vel egnet til at sætte mange Tanker i Bevægelse baade hos Fagmænd og hos Praktikere og rette mange plumpe Misforstaaelser. Enhver, der har Interesse af disse vigtige Spørgsmaal, tilraade vi Læsningen af Skriftet.
